

Türk Eğitim Anlayışına Göre Fransızca Dil Bilgisi Öğretimi

Eğitim Politikaları, Toplumsal-Kültürel ve
Dil Ötesi Etmenler

Dr. Öğr. Üyesi Ebru EREN

Dr. Öğr. Üyesi Ebru EREN

TÜRK EĞİTİM ANLAYIŞINA GÖRE FRANSIZCA DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİ: Eğitim Politikaları, Toplumsal-Kültürel ve Dil Ötesi Etmenler

ISBN 978-605-241-162-9

DOI 10.14527/9786052411629

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Ocak 2018, Ankara

2. Baskı: Mart 2021, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71

Yayıncı Sertifika No: 36306

Matbaa Sertifika No: 47479

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Canım Aileme...

Dr. Öğr. Üyesi Ebru EREN

Öğrenim hayatını Fransa'da (Paris) geçirmiştir. Ancak lisans eğitimi için Türkiye'ye gelmiş, 2011 yılında İstanbul Üniversitesi, Fransızca Öğretmenliği Bölümünden birincilik ile mezun olmuştur. Ardından Fransa'ya dönmüş, 2012 yılında Sorbonne Nouvelle - Paris III Üniversitesi, Fransız Dili ve Eğitimi Bölümünde, çok iyi bir derece ile yüksek lisansını tamamlamıştır. 2015 yılında ise Sorbonne Nouvelle Üniversitesi, Dil ve Kültür Eğitimi Bölümünde, bilimsel çalışmalarını tamamlayarak, yüksek onur derecesi ile doktor unvanını almaya hak kazanmıştır. Doktora eğitimi kapsamında Avrupa Konseyi Dil Politikaları Daimi Danışmanı ve Diller için Ortak Avrupa Dil Referans Çerçevesi Sorumlusu olan Sn. Prof. Dr. Jean-Claude Beacco ile çalışmıştır.

Notre-Dame de Sion, Galatasaray Üniversitesi gibi çeşitli kurumlarda çalışmış olup, 2013-2014 akademik yılı itibari ile Yeditepe Üniversitesinde görev almaktadır. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Fransızca Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde, yardımcı doçent olarak çalışmaktadır. Halen Sorbonne Nouvelle Üniversitesi, GRAC Araştırma Grubu ve Avrupa Konseyi Dil Politikaları Biriminin "Yetişkin Mültecilerin Yabancı Dil Kazanımları" adlı proje kapsamında araştırmalarını sürdürmektedir. Dil ve eğitim politikaları, Avrupa Konseyi göçmenlere dil eğitimi, eğitim anlayışı, karşılaştırmalı kültür çalışmaları, dil bilgisi kurallarının yazımı ve öğretimi konularında kitap ve makaleleri bulunmaktadır:

- Eren E. (2017), "Répertoire lexical à destination des volontaires et réfugiés (français-turc)", *Intégration Linguistique des Migrants Adultes (ILMA)*, Dil Politikaları Birimi, Avrupa Konseyi, Fransa
- Eren E. (2017), "Les proverbes français et turcs en tant que -dénominations métalinguistiques-", *Synergies Turquie*, Gerflint France, N°10, Fransa
- Eren E. (2017), "Pour une élaboration d'une grammaire du français pour des allophones : version turque", Sorbonne Nouvelle Üniversitesi (Paris 3), GRAC Araştırma Grubu, OIF, Fransa
- Eren E. (2016), *Le poids des politiques éducatives sur l'enseignement des langues. Le cas de l'enseignement du français en Turquie*, Editions Universitaires Européennes, Fransa-Almanya (ISBN: 9783841614780)
- Eren E. (2016), "-Regard méta-réflexif- sur les pratiques de classe de français et les cultures éducatives en contexte turcophone", s.107-117, *Synergies Europe*, Gerflint France, N°11, Fransa
- Eren E. (2016), "La culture éducative turque : priorité accordée à la grammaire ?", s.11-22, *Istanbul Journal of Innovation in Education*, İstanbul Üniversitesi, Özel Sayı I, Türkiye
- Eren E. (2015), "L'influence de la culture éducative turque sur l'enseignement du français en Turquie", s.97-107, *Synergies Turquie*, Gerflint France, N°8, Fransa

Ön Söz

Her ülkenin kendine özgü bir eğitim sistemi olduğu gibi, ülkeden ülkeye bir dersin öğretim yöntemi de farklılık gösterir. Örneğin, Fransızların ve Türklerin eğitim anlayışlarını ele alalım: Fransız eğitim anlayışına göre, matematik dersinde bir işlemin sonucunu doğrudan vermek yerine sonuca ulaşmak için izlenecek olan yolu açıklamak ve elde edilen sonucun doğruluğunu ispatlamak gerekir. Türk eğitim anlayışına gelince, tarihte önemli bir yeri olan olayların tarih ve neden-sonuç ilişkilerinin ezberlenmesi, hatta genel anlamda metin incelemesi yapmaksızın yazar ve eserlerinin isimlerinin öğrenilmesi istenir.

İki farklı eğitim anlayışını betimleyen bu örnekler, bilgi aktarımında eğitim anlayışının ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Eğitim anlayışı, bir dersin öğretim yöntemini etkileyen ülkenin davranış ve değerler bütünüdür: toplum tarafından kabul görmüş davranış ve değerler bireylere telkin edilir, bireyler de gözlemledikleri davranışları farkında olmadan taklit ederek ülkenin temel değerlerini benimserler (Cicurel, 2011: 188).

Söz konusu çalışma, Türk eğitim anlayışının yabancı dil eğitimine etkisini incelemektedir. Türkiye’de Fransızca nasıl öğretilir: Türk usulüne göre mi yoksa Fransız usulüne göre mi? Yabancı dilin, Türk eğitim anlayışına göre öğretildiği ve derslerde ağırlıklı olarak dil bilgisi işlendiği varsayımından yola çıkılmıştır. Bu bakımdan Türkiye’nin diğer ülkelere göre farklılık gösterdiği, bu farklılığın da ülkede geleneksel eğitim anlayışına bağlı kalmanın bir sonucu olduğu ileri sürülebilir.

Ayrıca söz konusu çalışmada, Türkiye’de geçmişten günümüze süregelen ve yabancı dil eğitimine yön veren eğitim politikalarının üzerinde durulacak, Fransızca dil bilgisi kurallarının Türkiye bağlamına göre uyarlanma biçimleri araştırılacaktır (“*contextualisation*”). Türkiye’de çalışan Fransızca öğretmenleri veya okutmanları, dil bilgisi kurallarını öğretirken hangi yollara başvurumaktadırlar? Öğrencilerin Fransızca dil bilgisini kolay bir şekilde anlamasını sağlamak için farklı yöntemler var mıdır? Türkiye’de anlatılan Fransızca dil bilgisi, Fransız yayınlarına göre ne gibi değişikliklere uğramaktadır?

Örneğin, Türkiye’de yayımlanan Fransızca dil bilgisi kitapları, Türk eğitim anlayışı ve dil algısı gereği değişmekte midir, bu bağlama göre uyarlanmakta mıdır? Ya da kitapların içeriği Fransız yayını Fransızca dil bilgisi kitapları ile aynı mıdır? Bu sorular doğrultusunda, Türkiye’de Fransızca derslerinde işlenen dil bilgisinin ülkeye göre uyarlandığı varsayılacak, iki farklı türde araştırma yapılacaktır.

Birinci araştırma, Türk yazarlar tarafından Türk okuyucular için kaleme alınmış ve 2000-2012 arasında yayımlanmış olan on iki tane Fransızca dil bilgisi ki-

tabını içermektedir. Türkçede isimlerin önünde ne bir *article*, ne de isimlerin bir cinsiyeti vardır. Buna karşın, Türkçede, ismin halleri vardır. Bu noktada, Türk yayını Fransızca dil bilgisi kitaplarının hem Türkçe dil bilgisi kuralları, hem de Türk öğretmen ve öğrencilerin eğitim anlayışı ve yabancı dil algılarına göre uyarlandığı düşünülebilir:

- *article*, terim değişikliğine ve gereğinden fazla açıklamaya neden olabilir;
- isimlerde cinsiyet, Türkçede yeni bir sınıflandırmaya yol açabilir;
- diğer Fransızca dil bilgisi kuralları ise Türkçe ismin halleri ile birebir karşılaştırılabilir.

İkinci araştırma ise Türkiye’de ortaöğretim veya yükseköğretim düzeyinde çalışan Fransızca öğretmenlerine yöneliktir. Fransızca öğrenimi sırasında öğrencilerin sıklıkla yaptığı dil bilgisi yanlışlarını tespit etmek için internet ortamında bir anket hazırlanmıştır. Anket, toplamda 31 soru ve beş bölümden oluşmaktadır:

- anketin ilk üç bölümünde, Fransızca öğretmenleri ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir (eğitim bilgileri, hâkim oldukları diller ve Fransızca’yı nasıl öğrendiklerine dair bilgiler);
- dördüncü bölüm, öğretmenlerin Fransızca’yı nasıl öğrettikleri ile ilgilidir (eğitim anlayışları ve yabancı dil algılarını içerir);
- anketin sonuncu bölümünde ise öğrencilerin Fransızca öğrenirken sıklıkla yaptığı dil bilgisi yanlışları ve bu yanlışların önüne geçmek için öğretmenlerin buldukları çözümler, bağlama göre uyarlamalar incelenecektir.

Söz konusu çalışma, on bölümden oluşmaktadır. İlk olarak, araştırmanın kuramsal çerçevesi ve gerçekleştiği bağlamın özellikleri irdelenecektir. Konu başlıkları aşağıdaki gibidir:

- birinci bölümde (dilbilim açısından) “dil bilgisi” ve (eğitim açısından) “dil bilgisi öğretimi” kavramları açıklanacaktır;
- ikincisi bölümde “bağlama göre uyarlama”, “dil algısı” ve “eğitim anlayışı” kavramları üzerinde durulacaktır;
- üçüncü bölümde ise Türkçe dil bilgisi kuralları, dil algısı, Türk eğitim anlayışı, Türkiye’de eğitim politikaları ve dil bilgisi öğretimine yer verilecektir.

Ardından, Fransızca dil bilgisi kurallarının Türkiye bağlamına göre uyarlanma sorunsalı ele alınacak, araştırma yöntemi tanıtılacaktır:

- dördüncü bölümde, araştırmanın ilk basamağı olan Türkiye’de yayımlanan Fransızca dil bilgisi kitapları işlenecektir;
- beşinci bölümde, araştırmanın ikinci basamağı olan internet ortamında hazırlanan anket yöntemi sunulacaktır;
- altıncı bölümde ise her iki araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda bağlama göre uyarlanma biçimleri sınıflandırılacaktır.

Son olarak, Türklerin eğitim anlayışını ve dil algısını tanımlamak üzere elde edilen veriler değerlendirilecektir:

- yedi, sekiz ve dokuzuncu bölümlerde, Türk yayını dil bilgisi kitaplarında yer alan ve aynı zamanda araştırmanın sorunsalı olan “article”, “isimlerde cinsiyet” ve “ismin hallerinin” uyarlanma biçimlerinden bahsedilecektir;
- onuncu bölümde ise anket yöntemi ile elde edilen Fransızca dil bilgisi yanıtları ve bu yanıtların Türkiye bağlamına göre uyarlanma biçimlerine yer verilecektir.

Tüm bu sonuçlar, Türklerin eğitim anlayışı ve dil algısının yabancı dil eğitimi aslında ne kadar etkilediği konusunda bir fikir verecek ve söz konusu alanda karşılaşılan sorunların çözümüne katkıda bulunacaktır.

Dr. Öğr. Üyesi Ebru EREN

İstanbul, 2018

İÇİNDEKİLER

Dr. Öğr. Üyesi Ebru EREN.....	iii
Ön Söz.....	v

1. KISIM ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE BAĞLAMI

1. BÖLÜM: DİL BİLGİSİ KURALLARI VE ÖĞRETİMİ

1.1. “Dil bilgisi” kavramı.....	3
1.1.1. Dilbilim açısından “dil bilgisi” kavramı: kelime yapısı ve cümle sözdizimi	3
1.1.2. Eğitim açısından “dil bilgisi” kavramı: “başvuru kitapları”	4
1.2. “Dil bilgiselleştirme” kavramı.....	6
1.2.1. Dilin dil bilgiselleştirme süreci	6
1.2.2. Çocuklar veya öğrencilerin dil bilgiselleştirme süreci.....	6
1.3. Dil bilgisi öğretimi	7
1.3.1. “Belirtili dil bilgisinden” “belirtisiz dil bilgisine”	8

2. BÖLÜM: DİL BİLGİSİNİN BAĞLAMA GÖRE UYARLANMASI: EĞİTİM ANLAYIŞI VE YABANCI DİL ALGISİNİN DİL BİLGİSİ KİTAPLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

2.1. “Bağlama göre uyarılama” kavramı.....	13
2.1.1. Toplumsal ve kültürel açıdan “bağlam” ve “bağlama göre uyarılama” kavramları	13
2.1.2. Fransızca dil bilgisi kurallarının bağlama göre uyarılama biçimleri.....	14
2.2. “(Dil ötesi) dil algısı” kavramı	16
2.2.1. “(Dil ötesi) dil algısının” dil bilgisi anlatımı üzerinde etkisi	16
2.2.2. Dil bilgisi öğretim ve öğrenim aracı: dil bilgisel söylem.....	16
2.3. “Eğitim anlayışı” kavramı.....	17
2.3.1. “Eğitim anlayışının” yabancı dil eğitimi üzerinde etkisi	17
2.3.2. IMAVERT modeline göre eğitim anlayışı.....	18

3. BÖLÜM: TÜRKİYE BAĞLAMINDA DİL ALGISI, EĞİTİM ANLAYIŞI VE EĞİTİM POLİTİKALARI

3.1. Türklerin dil algısı: Türk Dilinin özellikleri.....	21
3.2. Türklerin eğitim anlayışı: Türkiye’de eğitim politikaları ve dil eğitimi	22
3.2.1. Anaokulu (4-6 yaş)	24
3.2.2. İlkokul (6-10 yaş) ve ortaokul (10-14 yaş): anadil eğitimi.....	24
3.2.3. Lise (14-18 yaş): dil eğitimi	30
3.2.4. Yükseköğretim: dil eğitimi ve dil öğretmenlerinin yetiştirilmesi.....	32

2. KISIM ARAŞTIRMA SORUNALI VE YÖNTEMİ

4. BÖLÜM: TÜRK YAYINI FRANSIZCA DİL BİLGİSİ KİTAPLARINDA BAĞLAMA GÖRE UYARLAMALARIN ARAŞTIRILMASI

4.1. Araştırma yöntemi: Türk yayını Fransızca dil bilgisi kitaplarının Fransız yayını kaynak kitapları ile karşılaştırılması.....	39
4.1.1. “Karşılaştırma yöntemi”	39
4.1.2. Birinci araştırma bütüncesi	40
4.1.3. Bütüncenin oluşturulması sırasında karşılaşılan zorluklar	40
4.2. Birinci araştırma bütüncesi: “Türk yayını Fransızca dil bilgisi kitapları”	41
4.2.1. Fransızca dil bilgisi kitaplarının yazarları.....	41
4.2.2. Fransızca dil bilgisi kitapları.....	42
4.3. GRAC tablosuna göre dil bilgisi kurallarının bağlama göre uyarlanması.....	46
4.3.1. Bağlama göre uyarlama biçimleri	46
4.3.2. Dil bilgisi açıklamaları ve dil algısına ilişkin yorumlar	47
4.3.3. Fransızca dil bilgisinin örnekler ile açıklanması	47

5. BÖLÜM: TÜRK EĞİTİM ANLAYIŞI VE DİL ALGISİNİN İNTERNET ORTAMINDA HAZIRLANAN BİR ANKET İLE ARAŞTIRILMASI

5.1. Araştırma yöntemi: “internet ortamında hazırlanan anket”	49
5.1.1. Anket çalışması	49
5.1.2. İkinci bütüncenin oluşturulması ve araştırmada karşılaşılan zorluklar	50
5.2. Anket bölümleri	53
5.2.1. Anketin birinci bölümü: “kişisel bilgiler”	53
5.2.2. Anketin ikinci bölümü: “mesleki eğitim ve diller”	54
5.2.3. Anketin üçüncü ve dördüncü bölümleri: “Türkiye’de Fransızca eğitimi” ve “Türk öğrencilerin yaptığı Fransızca yanırlar”	54
5.3. Anketten elde edilen sonuçlara göre Türkiye’de Fransızca eğitimi	55
5.3.1. Ortaöğretim ve yükseköğretimde Fransızca dersi	55
5.3.2. Fransızca öğretmenlerinin yaş ve mesleki deneyimleri	57
5.3.3. Fransızca öğretmenlerinin cinsiyeti ve yaşadıkları şehirler	57
5.3.4. Fransızca öğretmenlerinin sahip oldukları diplomalar	58
5.3.5. Fransızca öğretmenlerinin yabancı dil öğrenim süreci	59

6. BÖLÜM: FRANSIZCA DİL BİLGİSİ KURALLARININ TÜRKİYE BAĞLAMINA GÖRE UYARLANMA BİÇİMLERİ

6.1. Türkiye bağlamında Fransızca dil bilgisi kurallarının “az değişime uğraması”	63
6.2. Türkiye bağlamında Fransızca dil bilgisi kurallarının “çok değişime uğraması”	66
6.2.1. Fransızca dil bilgisi kuralları ve Türkçe ismin yalın hali (“nominatif”)	66
6.2.2. Fransızca dil bilgisi kuralları ve Türkçe ismin belirtme hali (“akuzatif”)	67
6.2.3. Fransızca dil bilgisi kuralları ve Türkçe ismin yönelme ve bulunma hali (“datif ve lokatif”)	67
6.2.4. Fransızca dil bilgisi kuralları ve Türkçe ismin ayrılma hali (“ablatif”)	67

3. KISIM ARAŞTIRMA

7. BÖLÜM: ARTICLE'İN BAĞLAMA GÖRE UYARLANMA BİÇİMLERİ: TÜRK YAYINI KİTAPLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

7.1. Article défini	71
7.1.1. Article défini'nin Türkçe açıklamaları.....	71
7.1.2. Article défini ile ilgili resim ve şekiller	73
7.1.3. Article défini ile ilgili örnekler.....	74
7.1.4. Article défini ile ilgili yorumlar	75
7.1.5. Article défini'nin bağlama göre uyarlanma biçimleri	75
7.2. Article indéfini	76
7.2.1. Article indéfini'nin Türkçe açıklamaları.....	76
7.2.2. Article indéfini ile ilgili resim ve şekiller.....	78
7.2.3. Article indéfini ile ilgili örnekler	79
7.2.4. Article indéfini'nin bağlama göre uyarlanma biçimleri.....	80
7.3. Article partitif	80
7.3.1. Article partitif'in Türkçe açıklamaları	80
7.3.2. Article partitif ile ilgili resim ve şekiller.....	82
7.3.3. Article partitif ile ilgili örnekler	83
7.3.4. Article partitif ile ilgili yorumlar	84
7.3.5. Article partitif'in bağlama göre uyarlanma biçimleri.....	85

8. BÖLÜM: İSİMLERDE CİNSİYETİN BAĞLAMA GÖRE UYARLANMA BİÇİMLERİ: TÜRK YAYINI KİTAPLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

8.1. Fransızca isimlerde cinsiyetin Türkçe açıklamaları.....	87
8.1.1. İsimlerde cinsiyetin anlamsal özellikleri.....	87
8.1.2. İsimlerde cinsiyetin biçimsel özellikleri.....	88
8.2. İsimlerde cinsiyete ilişkin resim ve şekiller.....	89
8.3. İsimlerde cinsiyete ilişkin örnekler	92
8.4. İsimlerde cinsiyete ilişkin yorumlar	92
8.5. İsimlerde cinsiyetin bağlama göre uyarlanma biçimleri.....	93

9. BÖLÜM: FRANSIZ DİL BİLGİSİ KURALLARININ İSMİN HÂLLERİ İLE EŞLEŞTİRİLEREK BAĞLAMA GÖRE UYARLANMASI: TÜRK YAYINI KİTAPLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

9.1. Complément d'objet direct'in ismin yalın ve belirtme hali ile bağlama uyarlanması.....	95
9.1.1. Complément d'objet direct ve ismin yalın hali.....	95
9.1.2. Complément d'objet direct ve ismin belirtme hali	96
9.2. Article défini ve partitif'in ismin belirtme ve ayrılma hali ile bağlama uyarlanması.....	97
9.2.1. Article défini ve ismin belirtme hali	98
9.2.2. Article partitif ve ismin ayrılma hali	98
9.3. De bağlacının ismin ayrılma hali ile bağlama uyarlanması	98
9.4. A bağlacı ve y zamirinin ismin yönelme ve bulunma halleri ile bağlama uyarlanması	100
9.4.1. A bağlacı/y zamiri ve ismin yönelme hali.....	100
9.4.2. A bağlacı/y zamiri ve ismin bulunma hali.....	102

10. BÖLÜM: TÜRKİYE BAĞLAMINDA DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİ VE SORUNLAR: ANKET VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

10.1. Türkiye'de ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde Fransızca eğitimi.....	103
10.1.1. Türkiye'de Fransızca dersleri	103
10.1.2. Türk eğitim anlayışının Fransızca eğitimine etkisi.....	107
10.2. Türkiye'de sıklıkla yapılan Fransızca yanlışlar	108
10.2.1. Dil bilgisi yanlışlarının kaynağı	111
10.3. Türkiye bağlamında yabancı dil algısı: Fransızca dil bilgisinin bağlama uyarlanması	113
10.3.1. Article'in bağlama uyarlanması	113
10.3.2. İsimlerde cinsiyetin bağlama uyarlanması	115
10.3.3. Fransızca dil bilgisi terimlerinin Türkçeye çevrilmesi.....	117
10.3.4. Fransızca dil bilgisi kurallarının Türkçe kurallar ile karşılaştırılması	119

4. KISIM ARAŞTIRMA VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

TÜRKİYE BAĞLAMINDA DİL BİLGİSİ ÖĞRETİM GELENEĞİ: TOPLUMSAL, KÜLTÜREL VE DİL ÖTESİ ETMENLER

1. Article ve isimlerde cinsiyetin bağlama göre uyarlanma biçimleri:
dil bilgisi terimlerinin Türkçeye çevrilmesi 123
2. Fransızca dil bilgisi kurallarının Türkiye bağlamına göre uyarlanması:
yabancı dil ile anadil kurallarının karşılaştırılması..... 124
3. Fransızca dil bilgisi öğretiminde sorunlar 125
4. Türk eğitim anlayışı ve dil algısının yabancı dil eğitimine etkisi 126

SONUÇ	127
KAYNAKÇA	129
ÖZET	137

1. KISIM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE BAĞLAMI

1. BÖLÜM

DİL BİLGİSİ KURALLARI VE ÖĞRETİMİ

Türk eğitim anlayışı gereği Türkiye’de daha çok dil bilgisine dayalı bir öğretim yöntemi uygulandığı varsayılabilir. Dil bilgisi, birbirinden farklı bağlamlarda, çok farklı anlamlarda kullanıldığı için belirsiz bir kavramdır (Besse ve diğ., 1991: 10). Bu nedenle, “dil bilgisi” konusu hem dilbilim, hem de eğitim tartışmalarında çok önemli bir yer tutar: “dil bilgisi tam olarak nedir ve günümüzde Fransızca dil bilgisi nasıl öğretilmelidir?” (Bertrand ve diğ., 2014: 15).

1.1. “Dil bilgisi” kavramı

Dil bilgisi kuralları ve dil bilgisi kitapları olarak adlandırılan iki farklı kavram vardır (Riegel ve diğ., 1994: 21). “Dil bilgisi” kavramına dilbilim açısından bakıldığında cümlenin sözdizimi ve kelimenin yapısını inceleyen bir bilim dalıdır. Eğitim açısından ise dil bilgisi kitaplarının, “bir dilin kurallarını açıklayan kaynak” niteliğinde olduğunu görmek mümkündür. Dil bilgisi kendi başına bir amaç değildir, bilgi aktarımını ve bu bilginin anlaşılmasını sağlayan önemli bir araçtır. (Courtillon, 2001: 154-164).

1.1.1. Dilbilim açısından “dil bilgisi” kavramı: kelime yapısı ve cümle sözdizimi

Çok çeşitli anlamlara geldiği için “dil bilgisi” kavramının bir araştırmada tanımlanması da güçtür. Çünkü dil bilgisi “hem kuramdır, hem de uygulama” (Chiss, 1979: 49). Bu çalışmada, bu kavram her iki açıdan da irdelenecektir. İlk olarak, dil bilgisini bir kuram olarak farz edelim.

Dilbilim alanında dil bilgisi “bir dilin yapısını ve işleyişini inceleyen, ayrıca söz konusu dilin özel kullanımı için kurallar sunan bir bilim, bir dil kuramıdır”

(a.g.e., 50). Bu yönüyle dil bilgisi, dili oluşturan öğelerin (dil kurallarının) birbirinden farklı yapısını ve birbiri ardı sıra dizilimini araştırır (Besse ve diğ., 1991: 11). Dil bilgisi o halde iki unsurdan oluşur (Ducrot ve diğ., 1972: 71):

- biçimbilim (morfoloji, Yunancada “*morphè*” biçim/yapı demektir): cümlelerin farklı öğelerini ve kelimenin yapısını inceler (yapım, çekim ve çoğul ekleri gibi);
- sözdizimi (sentaks, Yunancada “*syntaxis*” sıralama, bir araya getirme demektir): bir cümlelerin kuruluşunda kelimelerin sıralanışı ve bu kelimelerin cümledeki yerine getirdikleri işlevleri inceler.

Öte yandan, dil bilgisi bir dilin yapısı ya da kurallar bütünü olarak değerlendirilebilir (Chiss, 1979: 50). Her dilin kullanımı ve yorumlanması için öncelikli ve kendine özgü olan bir düzenleniş biçimi (“sistemi”) ve kuralları vardır (Riegel ve diğ., 1994: 22). Bu, bir dilin yapısı için gerekli olan biçimbirimler ve sözdizimi ile ilgilidir (a.g.e., 24-25). Öyleyse dil bilgisini, belirli öğelerin bir araya gelmesi ile oluşan anlamlı bir kurallar bütünü olarak farz edilebilir (Avrupa Konseyi, 2001: 89-91).

1.1.2. Eğitim açısından “dil bilgisi” kavramı: “başvuru kitapları”

Dil bilgisinin birden fazla anlama gelmesinin asıl nedeni aslında bu kavramın dilbilim ve eğitimbilim alanlarında birbirinden farklı amaçlar ve yöntemlerle araştırılmasında yatar. (Chiss, 2008: 115). Dolayısıyla, dil bilgisi eğitimciler için de bir araştırma konusudur. Eğitim açısından, “dil bilgisi”, anadil ya da yabancı bir dilin kurallarını açıklayan önemli bir başvuru kitabıdır (Chiss, 1979: 50). Öğrencilerin ders kitaplarına ek olarak sunulan yardımcı bir kitaptır. Şu şekilde tanımlanabilir:

“Dilbilim bir dilin kurallarını (biçim ve sözdizimi yönü ile) araştırır. Bu kurallar ders kitaplarında, bir derse yardımcı olarak hazırlanmış olan kitaplarda öğrencilere ya da bilimsel özelliği olan kitaplarda konunun uzmanlarına sunulur. (...) Dil bilgisi öğrenmek isteyen herkesin yararlanması için dilbilim araştırmaları dil bilgisi kitaplarında can bulur. Bu nedenle, bu kitaplar birer başvuru kitabı veya yardımcı kitap olma niteliğindedir.” (Beacco, 2010: 15-16).

Dil bilgisi kitapları dilbilim veya eğitimbilim araştırmaları sonucu ortaya çıkan, öğrencilerin ya da dil uzmanlarının kullanımına sunulan ürünlerdir:

- dilbilim açısından “başvuru kitaplarıdır” (“*grammaire de référence*”, bilimsel/akademik nitelikte, uzmanlık konusu içeren kitaplar);
- eğitimbilim açısından “yardımcı ders kitaplarıdır” (“*grammaire pédagogique*”).

Başvuru kitaplarının eğitim alanına uyarlaması sonucu ortaya çıkan yardımcı ders kitapları, matematik araştırmalarının konusu olan “eğitimsel dönüşüm” kuramını hatırlatır (Chevallard, 1991, “*transposition didactique*”). Dilbilim açısından “dil bilgisi”, başvuru kitaplarında verilen dil bilgisi kurallarıdır. Buna karşın, “öğretilecek dil bilgisi” ise yardımcı ders kitaplarında verilen dil bilgisi kurallarıdır (Chevallard, 2010: 8). Dil bilgisini öğretmek veya öğrenmek amacıyla “bilimsel bilgi” (dolayısıyla dil kuralları) öncelikle anadilde, ardından yabancı dilde “öğretilecek bilgiye” dönüşür: söz konusu eğitimsel dönüşüm, dil bilgisi kurallarını hazırlama (başvuru kitapları) ve uygulama sürecinde (yardımcı ders kitapları) devreye girer.

Başvuru kitapları ile yardımcı ders kitapları birbirinden farklıdır: başvuru kitaplarında anlatılan dil bilgisi kuralları, yardımcı ders kitaplarında basitleştirilir. Başvuru kitaplarının içeriği öğretici değil, oldukça bilimseldir (sorunsal, kuram ve araştırma yöntemleri vs. içerir), anlaşılması uzmanlık gerektirir: bu kitaplar bilim adamları, dilbilimciler, eğitimciler vs. içindir (Salins, 2001: 26).

Eğitim-öğretim kapsamında başvuru dil bilgisi kitapları, ders kitaplarına ek olarak nasıl kullanılır? (Cuq, 2000: 16) Başvuru kitaplarının aksine, yardımcı ders kitapları iki farklı amaçla dil bilgisini ele alır. Bu kitaplar, anadil ya da yabancı dil öğrenenlere yönelik hazırlanır ve öğretmenler tarafından sınıfta dil bilgisi anlatımında sıklıkla kullanılır (Salins, 2001: 28).

Yardımcı ders kitaplarının yazarları, öğrencilere yardım etmek için dil bilgisi konusunu sınıf deneyimlerinden yola çıkarak kaleme alan öğretmenlerdir. Öğrencilerin yabancı dil öğrenirken en çok zorlandıkları konulara bu kitaplarda ağırlık verilmektedir. Eğer öğrenilen yabancı dil ile anadil arasında biçim ve sözdizimi açısından ciddi farklılıklar var ise; anadil kurallarının yabancı dilde herhangi bir karşılığı bulunmuyor ise bu kitaplar önem taşır. Öğretmenler dil bilgisi kurallarında bir takım değişiklikler yaparak, kendilerine göre çözümler, “özel formüller” bulurlar (a.g.e., 30). Bu kitapların “yardımcı ders kitabı” olarak adlandırılmasının nedeni de budur. Amaç, yabancı dilde öğrenilen dil bilgisinin anlaşılmasını kolaylaştırmaktır (Cicurel, 1985: 14).

Unutmamak gerekir ki, bilimsel bir niteliği olan başvuru kitaplarının birer yardımcı kitaba dönüşmesi, dil bilgisi kurallarının öğretilecek bağlama göre uyarlanmasının sonucudur. Ancak dil bilgisi araştırmalarında bu konuya çok az yer verilmekte, araştırma sahasının özellikleri göz ardı edilmektedir. Bu nedenle, “dil bilgisi” kavramı bu çalışmada özellikle eğitim açısından değerlendirilecektir. Türkiye bağlamının Fransızca eğitimi üzerindeki etkisi araştırılacaktır (Türk eğitim anlayışı, dil algısı vs.).